

Instruments

El Lèxic de fàrmacs, una obra de present i de futur**Autores**

Núria Casamitjana
Col·legi de Farmacèutics
de Barcelona

Anna Llobet
TERMCAT

Al mes d'abril es va publicar el *Lèxic de fàrmacs*, elaborat pel TERMCAT i el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona. L'obra aplega prop de 3.000 denominacions comunes internacionals en català dels fàrmacs d'ús més generalitzat amb la categoria gramatical i els equivalents corresponents en castellà, francès i anglès, a més del número CAS i les seves accions terapèutiques més habituals. Com a complement, l'obra incorpora una revisió i actualització de les Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques, un recull de criteris per a l'adaptació gràfica de l'anglès al català de les denominacions de fàrmacs.

Coincidint amb la diada de Sant Jordi, el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, amb el patrocini de l'Obra Social Caixa Sabadell, va presentar el *Lèxic de fàrmacs*, un recull de noms de fàrmacs elaborat per tècnics del TERMCAT i un grup d'experts del Col·legi.

En un moment en què la innovació s'ha convertit en un factor clau del desenvolupament científic a Catalunya, la recerca en biomedicina i farmacologia constitueix un dels àmbits prioritaris per superar els nous reptes científics, socials i econòmics. Així, en els darrers anys, el desenvolupament de noves substàncies farmacèutiques i l'estudi de les indicacions terapèutiques de les substàncies actuals han esdevingut dues de les principals línies de recerca en l'àmbit de les ciències de la salut. El gran nombre d'assaigs clínics que s'han emprats en aquest sentit ha comportat l'aparició d'una terminologia associada, especialment pel que fa a denominacions de nous fàrmacs. A més dels professionals que tenen relació amb l'àmbit de la farmacologia (professors i estudiants de farmàcia i medicina, tècnics de la indústria farmacèutica, investigadors científics, facultatius sanitaris, farmacèutics, farmacòlegs, personal d'infermeria, etc.) que han d'emprar aquesta terminologia en les seves comunicacions especialitzades, la necessitat denominativa es trasllada, també, als mediadors lingüístics (correctors, traductors i periodistes especialitzats) que han de revisar, traduir o redactar textos farmacèutics o mèdics.

En aquest context de renovació constant, va sorgir la iniciativa d'elaborar una obra que sistematitzés la nova terminologia generada per les investigacions més punteres i que proporcionés les claus necessàries per incorporar-hi qualsevol nova aportació: el *Lèxic de fàrmacs*.

Antecedents

De fet, l'any 1992 el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona havia publicat, amb l'assessorament metodològic del TERMCAT, l'*Índex de fàrmacs*, un recull d'aproximadament 3.000 denominacions catalanes de fàrmacs amb els equivalents anglesos corresponents. En aquell moment, es va fer una selecció de les substàncies farmacèutiques més utilitzades, a partir de les informacions que recollia l'*Index Nominum*,¹ una obra de referència editada per la Societat Suïssa de Farmàcia. La majoria de

termes que hi figuraven eren denominacions comunes internacionals² (DCI), però hi havia un altre conjunt de termes que, tot i que corresponien a noms genèrics de fàrmacs molt coneguts, fins aleshores encara no havien estat considerats DCI.

Selecció de nomenclatura

Amb el propòsit d'oferir una selecció de nomenclatura pràctica i actual, i d'acord amb els criteris de pertinència establerts per l'equip de treball del Col·legi, en el *Lèxic de fàrmacs* s'han desestimat els fàrmacs que ja no s'utilitzen i que pràcticament no apareixen en textos científics. S'hi recullen, doncs, íntegrament DCI, que procedeixen d'una mostra representativa dels principis actius que s'utilitzen amb més freqüència en els tractaments farmacològics i que poden trobar-se amb més facilitat en assaigs científics. Per a la versió actual s'han pres com a referència les obres *Martindale. The Complete Drug Reference*,³ un índex farmacològic editat per la Reial Societat Farmacèutica de la Gran Bretanya, i el *Catálogo de especialidades farmacéuticas 2006*,⁴ editat pel Consell General de Col·legis Oficials de Farmacèutics, l'òrgan que agrupa tots els col·legis oficials de farmacèutics de l'Estat espanyol.

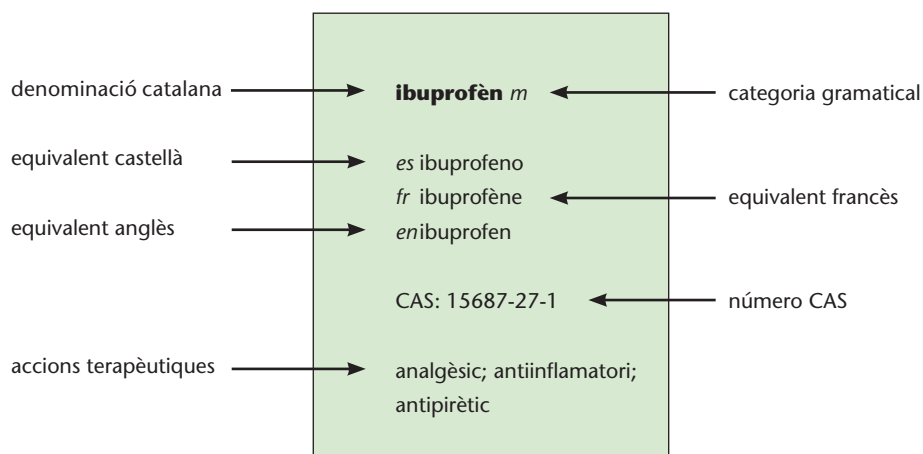
Contingut

El *Lèxic de fàrmacs* recull 2.794 denominacions comunes internacionals en català dels fàrmacs d'ús més generalitzat amb la categoria gramatical i els equivalents corresponents en castellà, francès i anglès, a més del número CAS⁵ i les seves accions terapèutiques o mecanismes d'acció més habituals. Com a complement, l'obra incorpora una revisió i actualització de les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques*, que són uns principis per a la formació de denominacions de fàrmacs en català.

Cada article terminològic recull la informació estructurada en una denominació catalana, la categoria gramatical i els equivalents en castellà, francès i anglès,⁶ a més de la indicació del número CAS i les accions terapèutiques principals de cada fàrmac. Per exemple, l'article *ibuprofèn* té l'estructura següent:

-
1. SWISS PHARMACEUTICAL SOCIETY (ed.). *Index Nominum: international drug directory 1990/91*. Stuttgart: Medpharm, 1990.
  2. Els fàrmacs es coneixen pel nom químic, pel nom genèric i pel nom registrat o de marca. Els noms genèrics més difosos corresponen a les denominacions comunes internacionals (DCI), per a la formació de les quals l'Organització Mundial de la Salut recomana diverses normes: no han de ser excessivament llargues; no han de donar lloc a confusió amb altres denominacions d'ús comú; han de mostrar el parentiu segons el grup farmacològic, però sense fer suggeriments de l'ús clínic; han de començar amb minúscula, i s'han d'adaptar a l'ortografia de cada idioma.
  3. *Guía completa de consulta farmacoterapéutica: Martindale* [En línia]. Barcelona [etc.]: Pharma Editores: Grupo Ars XXI, cop. 2008. <<http://www.emartindale.com/>>
  4. CONSEJO GENERAL DE COLEGIOS OFICIALES DE FARMACÉUTICOS. DEPARTAMENTO TÉCNICO. *Catálogo de especialidades farmacéuticas 2006*. Madrid: Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos, 2006.
  5. El número CAS és una identificació numèrica, única per a cada compost químic, que atorga el Servei de Resums Químics (Chemical Abstracts Service, CAS), la divisió d'informació de la Societat Americana de Química. Aquesta dada pot resultar molt útil per als professionals a l'hora de buscar informació sobre les substàncies farmacèutiques.
  6. La font principal dels equivalents castellans, francesos i anglesos és la base de dades en línia *Mednet – The Medicines Information Service* (<http://mednet.who.int>), de l'Organització Mundial de la Salut, que ofereix informació sobre tecnologies de la salut i, especialment, sobre les DCI.

Figura 1. Article terminològic del Lèxic de fàrmacs.

Per facilitar la consulta de l'obra, al final s'hi inclouen uns índexs inversos que permeten accedir als articles a partir dels equivalents castellans, francesos i anglesos corresponents, i també des de les accions terapèutiques principals de cada fàrmac.

Convé tenir en compte que, d'acord amb els objectius de divulgació pretesos, les accions terapèutiques dels fàrmacs recollits en aquest lèxic responen a indicacions orientatives, que complementen els articles terminològics. En cap cas el *Lèxic de fàrmacs* pretén substituir les obres especialitzades i l'orientació dels professionals d'un àmbit, el de les ciències de la salut, en què esdevé especialment important l'administració adequada i l'ús racional de les substàncies que s'hi manipulen. Es tracta, en definitiva, d'oferir una eina útil i actual, a més d'una selecció representativa, per difondre la nomenclatura dels fàrmacs en la nostra llengua.

Normalització terminològica

L'obra es complementa amb la incorporació de les *Normes pràctiques per a la versió catalana de les denominacions comunes internacionals (DCI) de les substàncies farmacèutiques*, que són un conjunt de criteris per a l'adaptació gràfica de les DCI de l'anglès al català. La primera versió d'aquests principis es va discutir i aprovar en una sessió de normalització que va tenir lloc l'any 1991, en què van participar lingüistes i professionals del sector farmacèutic. El Consell Supervisor del TERMCAT⁷ els va revisar i ratificar. Amb motiu de la preparació del *Lèxic de fàrmacs*, s'han revisat aquests principis i s'han actualitzat amb la inclusió de noves correspondències gràfiques anglès-català i d'algunes indicacions sobre les formes sintagmàtiques i l'accentuació. La nova versió d'aquestes normes també ha estat aprovada pel Consell Supervisor.

Per a l'establiment d'aquestes normes s'han tingut en compte els criteris d'adaptació gràfica publicats en altres llengües i s'han consultat els organismes implicats en l'ús d'aquestes substàncies i en la difusió de les seves denominacions catalanes. Partint de les denominacions dels fàrmacs en anglès, la llengua a partir de la qual cada idioma fa la seva adaptació, s'ha seguit el criteri de donar a cada terme la forma com més ajustada millor a l'ortografia i la morfologia catalanes, mirant de mantenir un equilibri —no sempre fàcil— entre els propòsits de màxima catalanització de cada terme i l'intent de no adoptar solucions excessivament divergents de les que han pres les altres llengües de comunicació internacional.

7. El Consell Supervisor, integrat per membres designats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i per membres del TERMCAT, és l'organisme que s'ocupa de la normalització formal de la terminologia catalana.

En aquest sentit, s'ha procurat transcriure les grafies o combinacions de grafies estranyes al nostre alfabet per les que hi són habituals. Per exemple, la *i* grega de les denominacions en anglès ha passat a *i* llatina en la versió catalana, i, per paral·lelisme amb el cas de mots provinents de llengües clàssiques, la grafia *ll* anglesa s'ha adaptat com a *l·l* en català. Així mateix, el grup *ph* s'ha adaptat com a *f* i el grup *ch* com a *c* (davant de consonant, *a*, *o* i *u*) o *qu* (davant de *e* i *i*).

Tanmateix, en alguns casos l'aplicació estricta de criteris etimològics en l'adaptació de les grafies de les DCI obligaria els usuaris a tenir presents uns coneixements lingüístics o químics que es podrien considerar excessius en unes normes de funció primordialment pràctica. Per aquest motiu, algunes grafies en principi poc habituals en català es mantenen amb la mateixa forma que en anglès. Per exemple, les grafies angleses *np* i *nb* s'han mantingut idèntiques en català, criteri que també han adoptat altres llengües, com ara el francès i el castellà.

Pel que fa a les terminacions, en general s'ha seguit la tradició de la nomenclatura científica catalana. Això vol dir que a cada terminació anglesa es fa correspondre una terminació catalana; per exemple, la terminació anglesa *-ime* s'ha adaptat com a *-ima*. Només excepcionalment dues o tres terminacions angleses diferents s'han fet confluïr en una de sola catalana, perquè o bé no hi ha precedents químics que justifiquin de conservar la diferenciació (per exemple, *-am* i *-ame*, que en català s'han simplificat en *-am*), o bé la tradició d'adaptació entre els farmacèutics així ho aconsellava (per exemple, *-ate* i *-at*, que tradicionalment s'han adaptat com a *-at*, criteri que s'ha mantingut).

El quadre de sota mostra alguns exemples dels criteris d'adaptació gràfica de DCI de l'anglès al català que podeu trobar en el *Lèxic de fàrmacs*.

Taula 1. Exemples d'algunes correspondències gràfiques per a la formació de DCI en català.

Correspondències gràfiques anglès-català	anglès	català
(-)y- ⁸ → (-)i-	<i>oxytocin</i>	oxitocina
-ll- → -l·l-	<i>allobarbitol</i>	al·lobarbitol
(-)ph- → (-)f-	<i>butorphanol</i>	butorfanol
(-)ch- → (-)c- (davant de consonant, <i>a</i> , <i>o</i> i <i>u</i>)	<i>metochalcone</i>	metocalcona
(-)ch- → (-)qu- (davant de <i>e</i> i <i>i</i>)	<i>dihydrotachysterol</i>	dihidrotaquisterol
-nb- → -nb-	<i>clenbuterol</i>	clenbuterol
-np- → -np-	<i>fenproporex</i>	fenproporex
-ime → -ima	<i>cefixime</i>	cefixima
-am → -am	<i>sulbactam</i>	sulbactam
-ame → -am	<i>aspartame</i>	aspartam
-at → -at	<i>batimastat</i>	batimastat
-ate → -at	<i>valtrate</i>	valtrat

Com a novetats més destacades respecte de la primera versió, les normes incorporen consideracions sobre l'accentuació de les DCI en català i sobre les DCI constituïdes per més d'un mot. Amb relació a l'accentuació, s'explicita que, com a criteri general, les DCI catalanes acabades en vocal són planes (per exemple: *bifonazole*, *cefpiroma*, *droxidopa*, *lanreotida*), amb algunes

8. Els guionets que acompanyen les lletres indiquen la seva posició en el mot: si les lletres apareixen entre guionets significa que sempre es troben en posició interior; si precedeixen els guionets significa que es troben sempre en posició inicial, i si van posposades als guionets significa que es troben sempre en posició final. Si el guionet que les precedeix va entre parèntesis vol dir que les lletres poden aparèixer tant en posició inicial de mot com en posició interior.

excepcions. En canvi, les formes catalanes acabades en consonant solen ser agudes (per exemple: *abarelix*, *abetimús*, *acedobèn*, *osalmid*), tot i que també hi trobem alguna excepció.

Convé fer notar que, en alguns casos d'identitat terminal entre la forma anglesa i la forma catalana, s'ha introduït una lleu modificació de tipus diacrític (bàsicament, accents i dièresis) en la versió catalana, a fi d'adaptar les denominacions a l'ortografia de la nostra llengua (per exemple: *glutamic acid* àcid glutàmic; *cinchocaine* cincocaïna).

Quant a les DCI que corresponen a formes sintagmàtiques, a l'hora d'adaptar-les a la nostra llengua caldrà tenir en compte les recomanacions sobre nomenclatura de química orgànica⁹ i de química inorgànica¹⁰ de la IUPAC (Unió Internacional de Química Pura i Aplicada), publicades en català per l'Institut d'Estudis Catalans.

Versió en línia del Lèxic de fàrmacs

Una obra com el *Lèxic de fàrmacs* no es pot considerar un treball tancat, atès que recull terminologia d'un àmbit en evolució constant. Per això, amb la voluntat de continuar-ne l'actualització i de revisar-ne el contingut de manera àgil i regular, s'ha creat la versió en línia d'aquest lèxic, consultable des dels webs del TERMCAT (www.termcat.cat) i del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona (www.cofb.net). Gràcies a aquesta eina, els usuaris podran aportar els seus comentaris per millorar l'obra a l'adreça electrònica informacio@termcat.cat.

Figura 3. Versió en línia del Lèxic de fàrmacs.

9. UNIÓ INTERNACIONAL DE QUÍMICA PURA I APLICADA. DIVISIÓ DE QUÍMICA ORGÀNICA. *Nomenclatura de química orgànica: seccions A, B i C: regles definitives de 1979*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Consell Superior d'Investigacions Científiques, 1989.

10. UNIÓ INTERNACIONAL DE QUÍMICA PURA I APLICADA. *Nomenclatura de química inorgànica: recomanacions de 1990*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997.

En aquesta eina, tots els termes es poden consultar per mitjà de tres procediments: a partir de les denominacions dels fàrmacs, ordenades alfabèticament, en qualsevol de les quatre llengües utilitzades (català, castellà francès o anglès); a partir de les seves accions terapèutiques, o bé utilitzant la *Cerca* (que mostra totes les fitxes que contenen el mot consultat, com a part d'una denominació, d'una acció terapèutica o d'un número CAS).

La publicació del *Lèxic de fàrmacs* representa, sens dubte, un pas endavant en el camí de la normalització de la llengua catalana. I és que el català, amb aquesta iniciativa, se situa al costat de les llengües de referència internacional, que disposen de repertoris terminològics de fàrmacs i de criteris que permeten la creació i l'adaptació contínues de noves denominacions per als nous conceptes que va generant el desenvolupament científic. Confiam, doncs, que aquesta obra, tant en la versió en paper com en la versió en línia, esdevingui una eina de consulta ben útil per als investigadors científics i els mediadors lingüístics que treballen amb textos mèdics i farmacèutics, i que pugui contribuir al foment de l'ús del català en la farmacologia, una disciplina que té una gran capacitat de difusió de terminologia específica cap a altres especialitats mèdiques i, també, cap a la societat en general.

